

Edward Rymar

Zaginione miejscowości ziemi chojeńskiej i mieszkowickiej : część 3 : Parchnica, "Patrów", Parnakel (troszyński), Parnakel (cedyński), "Słoński Gród" koło Trzcińska

Rocznik Chojeński 4, 381-384

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Edward Rymar*

Pyrzyce

ZAGINIONE MIEJSCOWOŚCI ZIEMI CHOJEŃSKIEJ I MIESZKOWICKIEJ

CZĘŚĆ 3:
Parchnica, „Patrów”, Parnakel (troszyński),
Parnakel (cedyński),
„Słoński Gród” koło Trzcinka

Parchnica

na północ od Cedyni

Granica pól Cedyni 10 sierpnia 1299 r. biegła od pól Patrowa (niżej) wzdłuż rzeczki pola Parchnicy (*riuulum campi Parchnitz*) i od tej rzeki do połowy koryta Odry¹. Istniała więc już tam osada z mierzonymi łanami, może więc i z obcymi przybyszami. Potok był dopływem Mglicy, prawego ramienia Odry.

Potwierdzenie istnienia osady otrzymujemy w grudniu 1306 r., gdy margrabiowie brandenburscy Otton IV i Waldemar nadali cysterkom z Cedyni *curie Parchniz* z 20 łanami, wraz z bedą, powinnościami służebnymi, i określili jej granice: od bagna obok dworu do *Beytze* – pastwiska (*salice*) obok (powyżej) *Silliz*

* Prof. dr hab. Edward Rymar jest emerytowanym pracownikiem Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego, wieloletnim dyrektorem Pyrzyckiej Biblioteki Publicznej, autorem kilkuset publikacji głównie dotyczących średniowiecznych dziejów Pomorza i Nowej Marchii.

¹ *Codex diplomaticus Brandenburgensis*, hg. v. A.F. Riedel, Berlin 1838–1869 (dalej: CDB), Bd. XIX, s. 68.

– przez *Colnow – Karcoz* i do połowy koryta Odry. Z drugiej strony granicą między Parchnicą i Cedynią było pastwisko, dalej lasek *Eykebom*, następnie obiekty *Fekeniz* i *Cutzow*, wreszcie lasek *Malebom* między Zatonią Górną i Parchnicą; granica dochodziła do środka koryta Odry².

Curia oznacza dwór, folwark, w tym wypadku gospodarstwo własne margrabiów. Cedynia należała do działu linii młodszej margrabiów, a Parchnica, leżąca na północny zachód od miasta, widocznie położona była już w dziale chojeńskim linii starszej. Wymienionych w dokumencie nazw brakuje na późniejszych mapach. Granica dochodziła do Odry o innym niż dziś korycie i do Zatonii Górnej. Lokalizowana była na terenie późniejszej osady Karlstein/Radostów³. W 1555 r. na polach dawnej Parchnicy lasek (*Hegeholtz Parchnitz*) z granicami jak w 1299 r., z polami Lubiechowa, liczył 22 łany (86 morgów) i należał do 1811 r. do domeny cedyńskiej⁴. W 1589 r. granice domeny i miasta na pograniczu z Lubiechowem Dolnym opisano jak w 1299 r.: od okolicy Parchnitz, między terenem domeny i ogrodem Joachima Hermannsa przy potoczku, który płynie do Mglicy⁵. Lasek wraz z położoną na południu owczarnią należał potem do dóbr folwarku w Radostowie. Przy opisie granic Cedyni z lat 1753 i 1771 mowa o małym potoku płynącym *in der Parchnitz*⁶. Śladem jest dzisiejsza Parchnica (*Parchnitz* 1944), osada powstała widocznie na miejscu opuszczonej, od 1811 r. przysiółek Radostowa⁷.

„Patrów”

osada (?) na północ od Cedyni

Przy opisie północnej granicy pół miasta Cedynia 10 sierpnia 1299 r. wymieniono *campo* (pole) *Patro*. Granica od tego pola szła następnie potokiem do Odry przez pola Parchnicy⁸. Pamiątką tej przedkolonizacyjnej osady (?) było pole *Patrofeld* w 1555 r. przy wodzie (jeziorze?) „Patro” między polami Cedyni i Orzechowa, wcześniej, do 1555 r., własność cysterek, w 1589 r. – domeny cedyńskiej, na pograniczu Orzechowa, Cedyni i Lubiechowa Górnego, należące do

² H. Krabbo, *Ungedruckte Urkunden der Markgrafen von Brandenburg aus askanischem Hause*, „Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte” 25 (1913), s. 17.

³ H. Preuße, *Das Nonnenkloster in Zehden*, „Königsberger Kreiskalender” (dalej: KK) 4 (1929), s. 8.

⁴ E.E. Melcher, *Geschichte der nordwestlichen Neumark*, Frankfurt a.O. 1894, s. 43.

⁵ Tamże, s. 38.

⁶ Tamże, s. 176.

⁷ Tamże, s. 62.

⁸ CDB XIX, s. 68.

tych miejscowości, ale już bez zaznaczenia warunków połowu ryb⁹. Woda (rozlewisko?) zanikła, bo potem tam tylko łęg o nazwach Patrow Bruch, Patrow-Luches, na którym w XIX w. założono przysiółek Wichoradz¹⁰. To przed 1350 r. teren dworu Parchnica cysterek cedyńskich¹¹. W połowie XIX w. właściciel Radostowa powiększył areal majątku przez zakup chłopskich pól w tzw. Klosterrähne, gospodarstwa w okolicy Jeziora Świńskiego i o część Patrow-Luches, a nowy majątek nazwał Klosterrähne¹², dziś Patrów, pamiątka po osadzie (?).

Parnakel (troszyński)

List lenny z 9 marca 1495 r. dla Hansa i Bussona von Sydowów z Sitna objął też opuszczone pola *Panneckel*. Analogicznie list lenny z 1499 r. dla Sydowów zawiera zapis *Pannekl*¹³. Wnuk Bussona, Piotr z Goszkowa, od kuzynów z linii Hansa nabył w 1563 r. Sitno, Goszków, Białęgi, pól Stoków, część Lubiechowa Górnego i Dolnego, Goszkówka, Troszyn, Stołeczną i *Parnäkel*. Jego syn Achatz I z Sitna w 1561 r. miał prawo polowań w boleszkowickim lesie, tj. na terenie *Parnakel*, i odstąpił je margrabiemu Janowi kostrzyńskiemu. Elektor brandenburski Jan Jerzy w 1571 r., zaraz po śmierci margrabiego Jana, zwrócił prawo polowań Achatiusowi, w tym polowań na samy na terenie *Berneckell*, ale bez prawa polowania na dziki i niedźwiedzie¹⁴.

W 1572 r. Achatius miał trzy łany na opuszczonych polach *Parneckell*¹⁵. Pola *Parnäckell*, *Parnaeckell* były w XVIII–XX w. podzielone między Troszyn, Sitno, Goszkówek, Goszków. Podczas ich karczunku w XIX w. wyorywano ślady zabudowań wsi liczącej sto łanów. Obok, na południe od Boleszkowic, płynie potok, kiedyś o nazwie *Verlorenen Fliess*, przy drodze z Reczyc do Boleszkowic¹⁶.

⁹ E.E. Melcher, dz. cyt., s. 38, 60; U. Wesche, *Zur Geschichte des Amtsbezirks Wrechow. Umfassend die Dörfer Wrechow, Zachow und Altenkirchen im Kreise Königsberg-Neumark*, Hachenburg 1935, s. 52, 60; C. Gahlbeck, *Zisterzienser und Zisterzienserinnen in der Neumark*, Berlin 2002, s. 381.

¹⁰ L. Kalitsch, *Carlstein*, KK 4 (1929), s. 20.

¹¹ C. Gahlbeck, *Zisterzienser und Zisterzienserinnen in der Neumark*, Berlin 2002, s. 537.

¹² L. Kalitsch, dz. cyt., s. 20.

¹³ CDB XXIV, s. 210, 214.

¹⁴ D. v. Bädicke, *Der Parnäkel*, KK 5 (1930), s. 58 i n.; „Die Neumark” 6 (1929), s. 22.

¹⁵ H.G. Ost, *Die zweite deutsche Ostsiedlung im Drage- und Küddow-Gebiet*, T. 1: *Wandlungen im Siedlungsbild eines Abwanderungsgebietes*, Leipzig 1939, s. 71.

¹⁶ Losy pola w tych wiekach opisują: D. v. Bädicke, dz. cyt., s. 23–26; H. Matag, *Von untergegangenen Dörfern im Königsberger Kreise*, „Die Neumark” 7 (1930), s. 1–9, 28–32, 46–50; *Der Parnakel*, „Brandenburg” 5 (1927), s. 266.

Parnakel (cedyński)

To lasek koło Cedyni, w 1555 r. wymieniony jako wcześniejsza własność cysterek z Cedyni, zapewne od XIII w.¹⁷ W 1560 r. młynarze z Trutwińca mieli nabyte od joannitów z Golic (ci tam od 1466 r.) prawo wypasu bydła aż po *Börnichel*¹⁸. Mieszkańcy Cedyni skarżyli się w 1571 r. na zarządcę domeny z powodu czynienia przeszkód w wyrębie drzewa na terenie *Parnekel*¹⁹. Przy opisie granic pól Cedyni i domeny w rejonie Rudnicy mowa w 1589 r. o drodze do *Parnekel*. Sołtysi z Rudnicy, Kostrzynka i Osinowa mieli tu, na pograniczu pól Cedyni z łąkami Siekierok, Rudnicy, Kostrzynka, prawo poboru drzewa opałowego²⁰. Obiekt też wydaje się śladem średniowiecznej osady.

„Słoński Gród” koło Trzcińska

Margrabiowie brandenburscy Otton IV i Waldemar 15 czerwca 1307 r. za 90 talentów sprzedali miastu Trzcińsko las *Sonnenberg* z pastwiskami i ziemią orną poza granicami opuszczonej już wsi *Sonnenburg* (*extra metas eiusdem deserte ville Sonnenburg*) z prawem wieczystego posiadania, nawet gdyby wieś została przez nich lub następców odbudowana – jednak w takim wypadku bez wsi²¹. Wieś nie została już odbudowana. Trzcińsko w 1572 r. posiadało cztery łany *Sonnebergische* koło miasta, sprzedane Jerzemu Wetzellowi przez podmiejskich szlachciców Werbenowów²². Może więc wieś należała do dawnego uposażenia sołtysiego, rycerskiej rodziny lokatorów miasta w XIII w., nawet stanowiąc ich rezydencję zamkową, za czym przemawia człon *-berg, -burg* w nazwie. Śladem było potem jezioro *Sonnenbergische* 1809, *Sonneburger See* 1824²³, półtora kilometra na południowy wschód od miasta (1890, 1944), a obok rozległy łęg pojezierny *Sonnenberger Bruch* na wschód i południowy wschód od jeziora²⁴, liczący w XIX w. 44 łany po 33 morgi²⁵.

¹⁷ C. Gahlbeck, dz. cyt., s. 223.

¹⁸ R. Schmidt, *Der Müller vom Eichhorn*, KK 8 (1938), s. 104.

¹⁹ E.E. Melcher, dz. cyt., s. 178.

²⁰ Tamże, s. 38.

²¹ CDB XIX, s. 69.

²² H. v. Bütow, *Urkundliche Beiträge zur Geschichte von Bad Schönfließ im 16. und 17. Jahrhundert*, „Die Neumark” 9 (1932), s. 27.

²³ H. Matag, dz. cyt., s. 49, F.W.A. Bratring, *Statistisch-topographische Beschreibung der gesamten Mark Brandenburg*, Bd. 3, Berlin 1809, s. 22; G.F.L. Neumann, *Versuch einer Geschichte und Topographie der Stadt Königsberg in der Neumark nebst einer statistisch-topographischen Übersicht des Königsberger Kreises*, Berlin 1824, s. 22.

²⁴ *Meßtischblätter der Königlich Preußischen Landesaufnahme 1 : 25 000*, Berlin 1893–, nr 1449.

²⁵ H. Matag, dz. cyt., s. 50.